

איך לא התכוננה ישראל למלחמה

אלוף (מיל') פרופ' מתתיהו פלד*

כשמבקשים לבדוק כיצד ישראל התכוננה למלחמה ואחר כך — איך ניהלה ישראל את המלחמה, מוכרי-חיים להיות מוכנים למנה גדושה של ביקורת. איש אינו מרוצה מתוצאות המלחמה, בניגוד למלחמות קודמות שהיו לנו, אשר, בדרך כלל, עוררו בעם ובהנהגה מידה הרבה יותר גדולה של שביעות רצון.

לגבי מלחמת יו"כ, נכון להגדיר את השאלה: איך לא התכוננה ישראל למלחמה. לאחר מלחמת ששת הימים חלה תופעה מיוחדת במינה בחשיבה הצבאית שלנו. אלוף אריאל שרון אמר מספר פעמים, בנוסח כמעט תנ"כי, שמאז יצחק רבין פסקה מחשבה צבאית בעה"ל. באופן עקרוני הוא מצביע על תופעה אמיתית. צה"ל יצא למלחמת ששת הימים כאשר הוא בשיא של צלילות רעיונית לגבי בעיות הביטחון של ישראל. לכן, התנהלה מלחמה זו באופן שעורר כל כך הרבה סיפוק, והתוצאות — לפחות בתקופה הראשונה שלאחר המלחמה — עוררו מידה רבה מאוד של שביעות רצון בעם.

מה הייתה אותה תפישה צבאית מגובשת ובהירה, שאפשרה פעולה כה יעילה ומוחצת ביוני 1967? זו הייתה תפישה שניסתה לפתור את בעייתה של ישראל, כפי שהיתה קיימת עד 1967, בהסתמכה על ניסיון לא מועט שהצטבר במלחמת השחרור ובמבצע קדש. תפישה זו, פרי ניסיון מובהק, התבססה קודם כל על ההכרה הברורה שבמקרה של מלחמה בין ישראל לבין שכנותיה, מוכרח המטרה הראשונה להיות — הכרעה בשדה הקרב בזמן קצר מאוד, בטרם תהיה אפשרות לגורמים הבין לאומיים לארגן את פעולתם ואת תגובתם. כאמור, תפישה זו נתקבלה

בצורה מפוכחת וריאליסטית מאוד עוד כתוצאה מנסינונו במלחמת השחרור. למרות שאותה מלחמה נמשכה זמן רב, למעלה משנה, הרי בשלביה האחרונים, כאשר צה"ל עמד לפני הישגים, אולי הדרמטיים ביותר שהיו עשויים לחול — כגון: חדירה עמוקה לסיני, כיבוש הר חברון, כיבוש מזרח ירושלים והשומרון — באותו זמן ממש החלו הכוחות הבין לאומיים להתערב ולמנוע ממנו הישגים אלה.

בנקודה זו התחילה להבשיל ההכרה, שבמלחמה מוכרחים אנו להתייחס לגורם הזמן באופן חמור, ולהבין שבעצם יש לנו מעט מאוד זמן להכריע את האויב. אולי מסיבה זו, המלחמות שבאו אחר כך — מלחמת קדש ומלחמת ששת הימים — צוינו בעיקר במונחים של זמן, כמו "מלחמת מאה השעות" או "מלחמת ששת הימים". מונחים אלה הדיגשו את היסוד שהמלחמה מוכרחה להסתיים בהכרעה מהירה של האויב בשדה הקרב. הממרה הידועה שכל מה שצה"ל זוכה בו בשדה הקרב, משרד החוץ מפסיד אחר כך בשדה הדפלומטיה — היא כשלעצמה לא באה כמובן להפחית מחשיבותה של השגת ההכרעה. זאת, משום שלעצם ההכרעה בזמן קצר ייחסנו חשיבות אסטרטגית ממדרגה ראשונה. היינו, היה בכך מעין ערובה נגד מחשבה שיכולה להתפתח בצד השני, לפיה ניתן בסיטואציה מסוימת, להביא את המלחמה לסיומה ללא הכרעה, דבר שעלול היה להצמיח מחשבות נוספות על מה שעוד אפשר להשיג בשדה הקרב מעבר לכך.

כדי להבטיח הכרעה בזמן קצר התפתחה תפישה אסטרטגית שהתבססה על ארבעה יסודות מוגדרים. היסוד הראשון — מערך התרעה, שיעניק לצה"ל את ההתרעה המרבית האפשרית לגבי כוונת האויב בכל מקרה שכוונות כאלה תתעוררנה. היסוד השני — גיוס מילואים מהיר, שצריך להסתיים בטרם תהיה לאויב אפשרות לתרגם את כוונותיו

לפעולה מעשית, ולהבטיח שכאשר יתחיל לפעול, יימצא מולו צבא גדול, ערוך לפעולה. היסוד השלישי — הבטחת שמי המדינה כדי לשמור שהגיוס ינוהל ללא הפרעות ושכלל מקרה לא יהיה העורף חשוף לפגיעות, בהנחה שהעורף הוא אולי החוליה החלשה ביותר במערך הצבאי שלנו. היסוד הרביעי — קיום מערך של קווים פנימיים, שבעזרת מערך לוגיסטי נייד, צריך לאפשר העתקה מהירה של כוחות מגורה לגזרה. זאת כדי להשיב לשאלה שתמיד עמדה בראש דאגותיהם של המתכננים — מה יקרה כשצה"ל ייאלץ להילחם בשתי חזיתות בעת ובעונה אחת.

המצב של ארץ מכותרת, או ארץ שעלולה להיות מכותרת בזמן מלחמה כמעט מכל עבריה, בוודאי שלא נעלם אף פעם מעיניהם של המתכננים. הפיתרון לעניין הזה היה בעצם אותו פיתרון שנמצא גם בארצות אחרות השרויות במצב דומה, היינו פיתוחם של קווים פנימיים, שיכולים לאפשר נייחות אסטרטגית ולוגיסטית ברמה גבוהה מאוד.

במספר מקרים הוכיחו יסודות אלה את חיוניותם במלחמה. הדוגמה המוצלחת ביותר הייתה מלחמת ששת הימים, שבה מערך ההתרעה פעל יפה, בדרך כלל; שמי המדינה הובטחו ללא דופי; הגיוס המהיר הושלם בזמן וכאשר האויב היה מוכן לפעולה הוא מצא את צה"ל ערוך במלוא כוחו. הפעולה של הקווים הפנימיים הגיעה למלוא ביטוייה לאחר שהושגה ההכרעה בחזית המצרית, כאשר הועתקו במהירות רבה כוחות אל החזית הסורית, הופעלו בה וגם שם הושגה ההכרעה. וכל זאת במסגרת אותם שישה ימים.

דוקטרינת בן-גוריון

במחשבה הצבאית שעמדה מאחורי התכנון של מלחמת ששת הימים היה עוד יסוד חשוב, שאכנהו "דוקטרינת בן-גוריון". הוא היה, כנראה, הראשון שניסח

* ראש אג"א במלחמת ששת הימים. הדברים נאמרו בסימפוזיון במוסד ון-ליר בירושלים 1975.

הממשלה בדיוניו ובשיקוליו כשר הביטחון הרבה יותר מקודמו, והיה רושם שתוך זמן מה אולי יגיע המצב לידי כך שהממשלה כגוף אכן תהיה מסוגלת לעסוק בבעיות הביטחון של מדינת ישראל.

התהליך הזה הסתיים ערב מלחמת ששת הימים, כשמשך דיין נכנס לממשלה. הממשלה, שהייתה אז במבוכה, שמחה להטיל עליו את האחריות לניהול ענייני הביטחון ולחזור לאותו מצב נוח שהיה בימי בן גוריון. המבוכה הזו של הממשלה התבטאה במה שכונה אחר כך "תקופת ההמתנה". הממשלה ממש לא ידעה איך להתייחס לבעייה שהתהוותה.

דבר נוסף שהתגלה באותה תקופה של טרם מלחמה, והכביד עוד יותר על הממשלה, היה התדהמה הגדולה נוכח מידת המעורבות הרוסית. הדבר היכה בתדהמה את הממשלה, משום שעד אז הניחו שהמעורבות הרוסית איננה חורגת מעבר למשלוחי נשק ואולי קצת הדרכה צבאית למצרים ולסוריה.

שתי הנקודות הללו, שהתגלו ערב המלחמה, נשכחו מהר מאוד לאחר המלחמה בגלל האופן שבו נוהלה, בגלל ההישגים המרשימים שלה, בגלל האופור-

האמת היא שהמלחמה הראתה גם צדדים פחות מעודדים, לאו דוקא בדרג הצבאי, אלא בדרג המדיני. חשוב לזכור את המבוכה שהתגלתה בתוך הממשלה שעה שהתרחש המשבר במאי 1967.

המבוכה הזו באה עקב העובדה שממשלת ישראל לא הייתה מתורגלת ולא הייתה רגילה לעסוק בבעיות אסטרטגיות. בתקופתו של בן-גוריון היה כל התחום הביטחוני כעין אחוזה פרטית שלו. הוא לא שיתף את הממשלה בדיוניו ולא תמיד דאג למסור לה את כל המידע שהיה ברשותו. לעומת זאת נהנה בן-גוריון מאמון בלתי מוגבל של הממשלה והעם, עד כי ליקוי זה טושטש כמעט לחלוטין. המשבר של לבן אמנם העלה על הדעת שהעניינים תלויים מדי באיש-ייתו של בן-גוריון, אבל העובדה שהוא חזר מהר מאוד למשרד הביטחון גרמה לכך שלא נעשו נסיונות מעמיקים לתקן את הליקוי הזה.

כשאשכול נעשה שר הביטחון, התאפיינה התקופה הראשונה של כהונתו בחוסר התמצאות ובחוסר הבנה לגבי מה שנראה אז למטה הכללי כעקרונות יסוד ודרכי מחשבה בסיסיים. אולי היה לזה צד אחד חיובי, כי אשכול נהג לשתף את

אותה, והוא גם הראשון שקבע אותה כקו מנחה למחשבה הצבאית של צה"ל. יסוד זה הוא שבכל מקרה צריכה המלחמה לעבור במהירות אל תוך שטחי האוייב. התרגום של הנחייה זו פשוט ביותר: בכל מקרה שהמלחמה ודאית, או שניתן להת-ייחס אליה כאל דבר ודאי, יש לצאת להתקפת מנע. אם לא כן, אין כל אפשרות לדא שהמלחמה תנוהל כולה בשטח האוייב.

תפישה של מצב בו נפתחת התקפת אוייב, נעשית חדירה התחלתית שלו לשטחנו ובעקבותיה בא שלב של מגננה ואחר כך התקפת נגד שמסלקת את האוייב מתוך השטח שנכבש – תפישה כזו, סצנר-ריו כזה, היו נחשבים באותה תקופה לכישלון מוחלט של הדוקטרינה הצבאית. לאחר מלחמת ששת הימים ניתן היה לסכם שהתפישה הזו הצדיקה את עצמה. אבל לא רק התפישה הצדיקה את עצמה. היא התבטאה בצורה מניחה את הדעת, אם לא יותר מזה, גם בתרגום שלה להיב-טים יותר מעשיים – טיב הצידוד, הארגון הטקטי והאופרטיבי, הטכניקה הקרבית – כל אלה התאימו לאותה תפישה בסי-סית ושיירתו אותה; והיה ברור שהמערכת כולה הולמת את הצרכים, כפי שהוגדרו.

לא רק לפני המלחמה אלא גם במהלכה. החמור מכל הוא ההתעלמות מן ההשלכות שהיו לפריסה החדשה על הקווים הפנימיים. במלחמת יום הכיפורים התייחסנו לשתי חזיתות - הצפונית והדרומית - כאל חזיתות כמעט אוטונומיות. למעשה, שוב, זוהי דוגמה לכך שהפריסה הטריטוריאלית החדשה לא רק שלא הסיפה אלא אפילו גרעה מכושרה הביטחוני של המדינה.

בסיכום, מתוך ארבעת היסודות שציינתי - מערך התרעה, הבטחת שמי המדינה, גיוס מילואים מהיר ומערך של קווים פנימיים - שלושה יסודות הוזנחו לחלוטין ולא נבחנו מחדש לאור המצב שנוצר לאחר מלחמת ששת הימים. יתר על כן, נמשכה דבקות אדוקה בלקחים הארגוניים, הטקטיים והטכניים של מלחמת 1967. ללקחים אלה לא יכול להיות כמובן קיום עצמאי. הארגון הצבאי, הטקטיקה הצבאית והטכניקה הקרבית מוכרחים להיות קשורים באופן הדוק לתפישה צבאית כוללת. כאן ראינו שהתפישה הצבאית הכוללת הדרדרה והלכה, למעשה השתבשה ללא כל תחליף. אבל התפישות הארגוניות, הטקטיות והטכניות המשיכו לכוון את המחשבה של צה"ל, כאילו לא אירע דבר למסגרת הרעיונית.

האויב התכונן בגלוי

המצרים והסורים עצמם עמדו על הדבר ואפשר ללמוד זאת מן האופן שבו הכינו את המלחמה הבאה. ההכנות המצריות והסוריות למלחמה נעשו בגלוי. הם רמזו על כוונתם החל בבאי 1973, מתוך ביטחון שלא תבוא פעולת מנע ישראלית. הכנות אלה לא פסקו מאז והמידע שהצטבר העיד שהדברים אכן מתפתחים בכיוון זה. כשסוקרים היום התנהגות זו, גם של המצרים וגם של הסורים, מתקבל הרושם שיכלו להיות יותר זהירים, אך הם לא חששו בהניחם שלא תבוא פעולת מנע ישראלית.

ניכרה גם מידה של ביטחון עצמי של המצרים ביכולתם לבצע את התכנית במסגרת המוגבלת שקבעו לעצמם: בערך עד קו המקצרים; הסורים הגבילו את עצמם מראש לאזור רמת הגולן, וכל מה שעשו נראה באופן בולט כפעולה שבוצעה בביטחון עצמי עצום. ההנחה שגיוס המילואים שלנו יידחה עד לפתיחת המלחמה ניכרה גם בתכנון מפורט יותר של הפעולות הצבאיות שלהם, כגון: הפעלת קומנדו מצרי מוטס בעורף הקווים שלנו, במגמה למנוע את תנועת התגבר

הימים. ההשקעות האלה, שבאו בהכרח על חשבון ההתעצמות הצבאית, נעשו כאילו בהיסח הדעת, מתוך הנחה שעצם ההשקעה הזו יש בה משום תוספת של התעצמות. לעומת זאת, היקף פעולות החבלה גדל, פעולות התגמול שלנו גברו באופן מקביל, המעמסה התקציבית והפונקציונלית על צה"ל גדלה והלכה כל הזמן לעומת מה שהיה לפני מלחמת ששת הימים. בסך הכול לא ניתנה לציבור האפשרות להרגיש אותה הרגשה של שלווה ממצב שהיה צריך להיות משופר יותר מבחינה ביטחונית מזה שהיה לפני מלחמת ששת הימים.

בייחוד הכבידה ההסתבכות באזור תעלת סואץ, שגרמה לכל אותו תהליך אשר הגיע לשיאו במלחמת ההתשה. בסופו של דבר נחלנו תבוסה במלחמת ההתשה, שכן היינו מוכרחים להיכנע לפיתוחו של מערך אדיר של טילים נגד מטוסים לאורך התעלה. בנוסף, קיננה אותה תפישה, אותה אשלייה חמורה, של קו בר-לב, אף כי הקו עצמו היה מרכיב אחד בלבד בתוכה. תפישה זו, שביטאה את ההנחה כי אם יפרצו קרבות תהיה לנו היכולת להיערך למלחמה בחסותו של כוח מגן קטן, נבחנה באורח יסודי כמעט על ידי כל המדינות באירופה לאחר מלחמת העולם השנייה. בכל המקרים היא נפטלה משום שנמצאה בלתי מספקת ובלתי מתאימה לתנאים המודרניים הצפויים בשדה הקרב.

והנה, דווקא אצלנו, לאחר מלחמת ששת הימים, התגבשה ההנחה הזו והשי תלטה על המחשבה הצבאית. עשינו את מה שבכל מדינה אחרת נמצא כבלתי מתקבל על הדעת, כפסול מראש. בנינו קו הגנה שמוחזק על ידי כוח מגן קטן, שבחי סותו, לאחר פרוץ המלחמה, ייעשה הגיוס ותבוצע היערכות הכוחות. תוך כדי כך גם ייתרנו על מרכיב חשוב של ההתרעה (הרמטכ"ל, רב-אלוף דוד אלעזר, אישר זאת בריון פומבי אחרי המלחמה). נתברר שבפריסה החדשה שלאחר מלחמת ששת הימים נעלמו המרחבים שבעבר היוו מרכיב בגורם ההתרעה. במקום להיות במצב שמחייב את האויב לגלות את כוונותיו על ידי תנועה ממשית של כוחות בשטח על פני מרחבי סיני, נערכנו באופן שאפשר לאויב, בכל החזיר תות, לפתוח בהתקפה מבססיו הקבועים, ללא מתן שום סימנים מוקדמים על כוונתו זו. הנתונים שלאחר מלחמת ששת הימים הביאו לכך, שבנוסף לתפישה ההגנתית הפסולה, נעשה ויתור, אולי לא מודע, גם על העיקרון של יזמה התקפית,

ריה, שאחזה את כולם ואפשרה להתעלם מנקודות תורפה אלה וליהנות מהתוצאות הצבאיות החד-משמעיות של אותה מלחמה.

השטחים תבעו דיון מחדש

לאחר המלחמה נוצרו תנאים חדשים לגמרי, שחייבו לשנות את כל התפישה הצבאית, אך שינוי זה לא התרחש. כאן מתחילה אותה תקלה שרבים היום מבחינים בה ומצביעים עליה. היסוד הטריטורי-ריאלי שהתוסף לפריסה של המדינה התקבל כמשהו שמוסיף אוטומטית לכל מה שהיה מקובל עד כה במחשבה הצבאית של ישראל ולא כמשהו שמחייב לבחון אותה מחדש. כלומר, צריך היה להבין שהתוספת הטריטוריאלית, שהייתה לערך מדיני, (שהממשלה והציבור הרחב דבקו בו מאוד ולא רצו לותר עליו כמעט בשום מקרה) אינה מוסיפה אוטומטית לביטחון, אלא מחייבת לבחון מחדש את בעיותיה הביטחוניות של ישראל. אבל, משום שהודגש הצורך, גם כלפי דעת הקהל העולמית ובוודאי במידה רבה גם כלפי דעת הקהל הפנימית, להציג את ההידבקות לשטחים כאילו היא דרושה מטעמי ביטחון, הר במקום להבין שנוצר מצב חדש המחייב בחינה חרשה, הוצג הדבר כמובן מאליו שיש בהחזקת השטחים איזה שהוא ערך ביטחוני נוסף. כיוון שמצבנו הביטחוני לפני המלחמה היה מבחינות מסוימות די מניח את הדעת, הרי כאילו נוסף נדבך לתפישה הביטחונית השלטת. העובדה שתוספת השטחים עלולה אולי מבחינות מסוימות להוות גורם ביטחוני שלילי לא עלתה כמובן על הדעת. איש לא היה מוכן לדון בה. כי היה בכך משום הטלת ספק בעצם ההצדקה שבהחזקת השטחים. התוצאה הייתה עגומה. התברר שתוספת השטחים הביאה רק הרעה מבחינה ביטחונית, ללא שום תועלת בצדה: ראשית, העומס הביטחוני גדל במידה עצומה. תקציב הביטחון, שעד מלחמת ששת הימים הגיע בקושי לשנים עשר עד שלושה עשר אחוזים מן התוצר הלאומי הגולמי עלה במהרה לשלושים אחוזים, נשאר בשיעור זה תקופה ארוכה, ואחר כך עלה שוב. פתאום התברר שיש צורך בהשקעות עצומות בתשתית הגנתית, דבר שלא התנסו בו ולא הכרנו אותו עד אז. דווקא כשהמדינה הייתה ערוכה במסגרת טריטוריאלית יותר מצר מצמת, כמעט אף פעם לא התעורר הצורך של השקעות בתשתית הגנתית, וודאי שלא בהיקף שלאחר מלחמת ששת

רות. זו פעולה שוודאי הוכנה מראש והת-
בססה על ההנחה שהתגבורות לא יימצאו
בקו החזית כשהמלחמה תיפתח.

ליקוי מחשבתי

ניהול המלחמה מצדנו מגלה במידה רבה
אותם ליקויים מחשבתיים או רעיוניים
שהצבעתי עליהם. שלושת הימים –
השישה עד השמונה באוקטובר – היו
ימים של האויב והיחמה הייתה בידו והוא
עשה כמעט כל מה שרצה לעשות והשיג
כמעט כל מה ששאף להשיג. יזמה ישרא-
לית התחילה להתגלות בתשעה באוק-
טובר, בהתקפת הנגד של צה"ל בגולן. פה
ניכרת החלטה מפורשת להעדיף, או להע-
מיד בראש סדר הקדימות, את הדיפת
האויב בגולן, החלטה שהיא בלי ספק
הגיזנית ומוצדקת לאור הנסיבות. התקפה
זו נמשכה עד הארבעה עשר או החמישה
עשר בחודש, ונפסקה בלי להשיג הכרעה.
הפסקת האש נכנסה לתוקפה באופן
מעשי בעשרים וחמישה באוקטובר.
אפשר לומר שהימים שבין שני תאריכים
אלה היו ימים של היעדר כל פעולה
בחזית הצפון, במצב שברור שלא הושגה
בו שום הכרעה. זאת נקודה חשובה, כיוון
שבחזית המצרית הייתה לנו הרגשה
שמישהו עצר אותנו בטרם זמן. אי אפשר
לומר דבר על החזית הסורית, שם איש לא
עצר אותנו.

בחזית המצרית, בין השישה לארבעה-
עשר באוקטובר היו שלושה ימים ראשו-
נים עם הישגים מצריים מרשימים מאוד,
שלאחריהם בא מה שהייתי קורא "דשדוש
רגליים". שום דבר לא התרחש. המצרים
לא התקדמו, לא הרחיבו את עמדותיהם,
לא העבירו כוחות נוספים. חל שם איזה
שהוא שיתוק. אפשר להסביר זאת בדר-
כים שונות. אני מעריך שהשיקול המצרי
העיקרי היה אי הרצון לצאת מתוך המט-
רייה האנטי-אווירית, שמוקמה ממערב
לתעלה. המצרים כנראה מצאו קושי רב
להקים מטרייה כזו מחדש ברצועה הצרה
שכבשו ממזרח לתעלה. השריון המצרי
כנראה לא רצה לעבור לגדה המזרחית
לפני שמובטחת לו לפחות פריצה תחת
מטרייה אנטי-אווירית. אבל זאת השערה
בלבד.

מכל מקום, באחד-עשר באוקטובר,
כשהלחץ על סוריה חייב זירון במהלכים
המצריים, החלה העברת השריון המצרי
אל הגדה המזרחית. פעולה זו הביאה לידי
סיום ויכוח גדול שהתנהל בצד הישראלי
החל בשמונה או בתשעה בחודש: האם
לנסות לצלוח את התעלה מייד, או להמי-
תין עד לאחר שהשריון המצרי יעבור

מזרחה. הוויכוח הזה נעשה בינתיים
נחלת הציבור ואין צורך עכשיו לפרטו;
אנו גם יודעים מי היה בעד מהלך זה או
אחר. מכל מקום, השריון המצרי עבר
מזרחה והוויכוח פסק, משום שהיה ברור
איך הדברים יתפתחו; והם התפתחו
כמצופה.

בארבעה-עשר באוקטובר באה
ההתקפה הגדולה של השריון המצרי.
היא נכשלה בו ביום, בשישה-עשר באוק-
טובר החלו כוחות צה"ל בצליחת
התעלה.

בין השישה-עשר לעשרים וחמישה
באוקטובר לחם צה"ל בעיקר ממערב
לתעלה. ההישגים בלחימה זו היו כידוע
בלתי מכריעים. אמנם היו הישגים טריטור-
יאליים מסוימים, לא מרשימים במיוחד,
אבל בוודאי שמבחינה צבאית לא הושגה
שום הכרעה משמעותית. מרבית הכוחות
המצריים שפעלו בשטח נשארו בו בכוח
לחימה, וכאשר בעשרים וחמישה בחודש
נפסקה האש בטרם זמן, כביכול, איבדנו
את יכולת ההכרעה בחזית המצרית.
אחד-עשר יום לפני כן ויתרנו עליה בחזית
הסורית.

הססנות

ההססנות שניכרה בניהול המערכה
בחזית הצפון, ניכרה גם בחזית המצרית.
עובדה שמייד לאחר הצליחה הגיעו
כוחות שריון שלנו למרחק של כחמישים
קילומטרים מערבה מהתעלה, ולא נתקלו
בשום התנגדות; בעצם, הם לא נתקלו
בשום כוח, אבל הם קיבלו פקודה לסגת,
ולהתרכז באבטחת ראש הגשר.

יש בניהול המערכות בשתי החזיתות
אותה מידה של הססנות שהצבעתי עליה.
בעתיד תעסיק תופעה זו את ההסטוריו-
נים. מה בעצם קרה כאן? מדוע הייתה
צריכה להופיע ההססנות הזו? לרעתי,
יסודה בהרגשה שבאף אחת מהחזיתות
לא היה מספיק כוח שאפשר לבנות עליו
מאמץ נועז של הכרעה. זה מעורר את
השאלה מדוע צריך היה להתייחס לשתי
החזיתות האלה כאל חזיתות אוטונומיות,
במקום לקבוע סדר עדיפות ביניהן, ולהי-
שתדל לבסס הרבה יותר מהלכים הגני-
תיים על המרחב האסטרטגי של סיני, כדי
להגיע להכרעה חד משמעית בחזית הסור-
רית. לזה הייתה יכולה להיות השלכה
מרחיקת לכת לעתיד לבוא. כפי שזכור,
מלחמת השחרור גרמה לכך שלבנון יצאה
אחת ולתמיד מן המפה הצבאית שלנו;
מלחמת ששת הימים הוציאה למעשה
את ירדן אחת ולתמיד מן המפה הצבאית
שלנו. מותר היה להניח שהמלחמה הזו

נותנת לנו הזדמנות – בגלל הנתונים
ההתחלתיים שלה – להביא לסילוקה או
להוצאתה של סוריה מן המפה הצבאית
שלנו. אינני מתכוון לכיבוש דמשק אלא
למהלכים אחרים שהיו יכולים להיות
אולי הרבה יותר משמעותיים. רעיונות על
כך התגלגלו לא פעם בארץ בחוגים שונים
ובדרגים שונים, כגון: חדירה לעומק עד
הר הדרוזים במגמה ליצור היערכות פולי-
טית שונה באזור ההוא. בכל אופן, לכל
המחשבות האלה לא היה שום זכר.
ההתקפה הישראלית החלה על הציר
הקשה ביותר והמבוצר ביותר, ציר
קונייטרה-דמשק. היא נעצרה בסביבות
סעסע כאחד-עשר יום לפני הפסקת האש
ומאו לא חלה שום התקדמות.

יתר על כן, לצורך מתן תנופה יותר
גדולה להתקפה בחזית המצרית הועתקו
בטרם זמן כוחות מהחזית הסורית. כוחות
אלה לא הספיקו, כמובן; כיוון שהצבא
הסורי לא הובס, לא היה אפשר להחליש
יותר את ההיערכות בגולן. הכוחות שהיו
עתקו לחזית המצרית לא הספיקו לשנות
באופן מהותי את יחסי הכוחות בחזית זו.
אפשר לסכם את המלחמה כמערכה
שבוודאי רצופה נצחונות טקטיים ישרא-
ליים, ואפילו מרשימים בכמה מקרים.
מבצע צליחת התעלה לכשעצמו היה,
בלי ספק, מהלך טקטי מזהיר. אבל כל זה
לא עזר להביא לידי הכרעה במשך הזמן
הנתון, היינו: עד כניסת הכוחות הבין-
לאומיים לפעולה. ברור היה לישראל,
שכוחות אלה תמיד ייכנסו ברגע לא נוח
לה. ההכרעה לא באה בזמן והגיליוטינה
של הזמן נפלה לפני שהצלחנו להביא
לידי הכרעה משמעותית.

סיכום

נצחונות צבאיים, ככל שהם מביאים כבוד
ויקר ליחידות שהשיגו, למפקדים שניה-
לוס, אם אינם מביאים גם לשינוי מהותי
בהיערכות המדינית, הרי ברור שערכם
מוגבל מאד.

לעומת זאת, ההישגים הערביים היו
הרבה פחות מרשימים. ההישג הסורי
נמחה למעשה תוך ימים אחדים – הצבא
הסורי נהדף אחורה מעבר לרמת הגולן.
ההישג המצרי, שאי אפשר לזלזל בו,
נוטרל במידה רבה על ידי חציית התעלה.
בכל זאת, עם הצלחות צבאיות כל כך
מוגבלות אין ספק שמבחינה מדינית
הביאו צבאות סוריה ומצרים להישגים
מרשימים הרבה יותר מאשר צה"ל. אני
מייחס את ההישגים הללו למחשבה אסטר-
טגית שהייתה הפעם צלולה יותר ובהיר-
רה יותר בצד הערבי משהייתה בצד שלנו.